

gyűjteménynél kétségkívül tudatos: összeállító a regenerálásra szoruló könyvművészetet alighanem a német könyvművészet multján szeretné fölfrissíteni. A XIX. századot teljesen elégtelenül képviseli néhány esetben «biedermayer» kötés. Az újabb reformtörekvések egyáltalán nem jutnak szóhoz benne. Szerencsére ily irányban nemrég kaptunk jó és fényesen illusztrált tájékoztatót a *Studionak* még a háború előtt megjelent különszámában.¹ — Hazánkat a 117. táblán erősen redukálva közölt Ritus explorandae veritatis-cimlap képviseli. A munkát, mint szemléltető anyagot jól fel lehet használni könyvtörténeti előadásokhoz.

GULYÁS PÁL.

Zuber Marianne. *A hazai német nyelvű folyóiratok története 1810-ig.* (Német philologiai dolgozatok. XVII.) Budapest, 1915. Pfeiffer Ferdinánd (ny. Pécs, Wessely és Horváth). 121 l. 4. K.

Irodalomtörténészeink által mindeztideig legjobban elhanyagolt területről, a hazai idegennyelvű sajtó történetéből veszi tárgyát ez a derék szorgalommal megírt értekezés. Német sajtónk történetét vázolja gondos levéltári kutatás alapján 1810-ig, mely évnél, szerzőnk szerint, a német hírlapirodalom életében bizonyos pangás áll be. A tárgyalt lapok külső történetét kéziratok és levelezések alapján állította egybe, tartalmi ismertetésüknél a modern bibliografiai munkákat is használta. Ez utóbbiakra nézve felpanaszolja, hogy nem egyszer cserben hagyták: «így pl. a folyóiratok cikkei alatt található chiffré-ek megfejtésében sehohsem voltak segítségére». Erre nézve legyen szabad megjegyeznünk, hogy összefoglaló bibliografiai munkáinkból, melyek a dolog természeténél fogva nem alapulhatnak levéltári adatkutatáson, hanem csakis a monografiákban, tudományos részletdolgokban már kiderített eredmények lehető teljes összefoglalására törekszenek, a még töretlen utakon járó specialista hiába kér és vár felvilágosítást. Ellenkezőleg a bibliografus remél új adatokat nyerhetni a részletkutatótól s e reményében rendszerint nem is csalatkozik, ha oly lelkiismeretes és szerencséskezű kutatóval van dolga, ami-

¹ The art of book. Ed. by Charles HOLME. London, 1914. Páris, New-York. Studio Spring-number. E füzetben 2 lapnyi szöveget hazánknak is szenteltek. Valami sok köszönet nincs benne: BAYROS Ferencet nekünk ajándékozzák, azon az alapon, hogy Horvátországban született — de ZICHY Mihályról, akinek ARANY János balladáihoz rajzolt szövege van oly művészi, mint KATONA Imre két lapon bemutatott írásmintái, még csak szó sem esik!

lyennek ZUBER is bizonyult. Így pl. álnév- és betűjegy-lexikonom részére, mely több ezer adatot tartalmaz s csak a háború végét várja, hogy nyomtatásban megjelenhessék, ZUBER munkájából több eddig megfejtetlen adat magyarázatát szedhettem ki s csak azt sajnálom, hogy a rendelkezésére állott folyóirat- és kéziratok anyag töredékes volta következtében még több pozitív eredményt nem könyvelhettem el belőle a bibliográfia számlájára. Mert a ZUBER által tárgyalt 26 német nyelvű folyóirat közül igen sok egyáltalában nem s a többi is csaknem kivétel nélkül töredékesen került kezébe, úgy hogy a feldolgozás épen nem mondható véglegesnek. ZUBER csupán a budapesti, bécsi és pozsonyi könyvtárakban kutatott utánuk s a rendkívüli viszonyokkal mentegeti, amiért többi vidéki városainkat s a külföldi könyvtárakat mellőzni volt kénytelen. Mentegetőzését teljes mértékben elfogadhatjuk s melegen óhajtjuk — még pedig nemcsak az irodalomtörténeti kutatás érdekében — hogy mielőbb ismét úgy forduljanak a viszonyok, hogy a továbbkutatás lehetővé váljék. Mily mértékben kutatta át ZUBER az említett városok könyvtárait, bajos ellenőrizni. De, hogy miként az ily esetekben majd mindig, még onnan is kerül pótlás, ahol ZUBER kutatott, erre bizonyíték az a körülmény, hogy a GRAGGER említette RÖSLER-féle *Literarischer Anzeiger für Ungarn*, melynek létezését ZUBER műve 70. lapján kétségbevonta s amelyet a bibliográfiai összeállításból törölt is, megvan a M. N. Múzeum könyvtárában.

Befejezésül még egy-két szót a dolgozatnak folyóiratunkat leginkább érdeklő bibliográfiai függelékéről. E függelékben szerző időrendi egymásutánban sorolja fel ama német nyelvű hazai folyóiratokat, melyeket részben egykori vagy közel egykori források, részben újabb, adataikban sokszor egymástól függő bibliográfiák emltenek. Összeállításának használhatóságát azzal fokozta, hogy mindegyiknél megjegyzi, mely hazai könyvtárban található. Mindenesetre jó lett volna azonban a meglévő évfolyamokat pontosan kollacionálni s az esetleges hiányokat a meglévő évfolyamokon belül részletesen jelezni.

Mindent összevéve, ZUBER dolgozatát derék úttörésnek tekinthetjük s bizalommal, fokozott érdeklődéssel várjuk németnyelvű időszaki sajtónk újabb korszakáról ígért tanulmányát.

GULYÁS PÁL.